

SHIKSHA CLASSES

विषय : संस्कृत

File : 10 (CBSE)

Pre. Question Paper - 02

गुणाङ्कः : ८०

समय : ३ होरा

‘क’ खण्ड अपठितावबोधनम् (१० अङ्काः)		
प्र. १ :	अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत ।	(१०)
	वैज्ञानिकः सञ्चारसाधनेषु प्रतिदिनं नवीनतमान् आविष्कारान् कुर्वन्ति येन सन्देशप्रेषणे अधिकतमा सुविधा स्यात् । चलभाषितयन्त्रम् (मोबाईल/सेलफोन) तादृशम् एव लोकप्रिययन्त्रम्। बालाः, वृद्धाः, युवकाः, पुरुषाः, महिलाः, नागरिकाः, ग्रामीणाः कर्मकराः च सर्वेषाम् एव एतत् कर्णभूषणं जातम् । यानानि आरूढाः, कार्यालयेषु कार्यं कुर्वन्तः, मार्गेषु चलन्तः, सभागारेषु प्रवचनं शृण्वन्तः जनाः अस्य ध्वनिं श्रुत्वा वार्तामग्नाः भवन्ति । अविवेकपूर्णः अस्य प्रयोगः कार्येषु व्यवधानं करोति । मार्गेषु दुर्घटनाः भवन्ति । सभागारेषु, कक्षासु, अन्यस्थानेषु च अव्यवस्था भवति । सत्यम् अस्ति यत् आविष्कारः कदापि हानिकरः न, परन्तु तस्य दुष्प्रयोगेण जीवनस्य शान्तिः नश्यति । वस्तुतः वयं यन्त्रस्य अधीनाः न स्याम अपितु यन्त्रम् अस्माकम् अधीनं स्यात् । ते एव बुद्धिमन्तः यः विज्ञानम्य सदुपयोगं कुर्वन्ति ।	
अ)	एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नव्दयम्) i) के विज्ञानस्य सदुपयोगं कुर्वन्ति ? ii) अदयत्वे किं लोकप्रियं यन्त्रम् ? iii) कस्य प्रयोगः कार्येषु व्यवधानं करोति ?	१×२=२
आ)	पूर्णवाक्येन लिखत । (केवलं प्रश्नव्दयम्) i) जीवनस्य शान्तिः कथं नश्यति? ii) चलभाषितयन्त्रं केषां कर्णभूषणं जातम् ? iii) जनाः कस्य ध्वनिं श्रुत्वा वार्तामग्नाः भवन्ति ?	२×२=४
इ)	अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत ।	१
ई)	यथानिर्देशम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नत्रयम्) i) ‘लाभकरः’ अस्य विपर्ययं गद्यांशात् चित्वा लिखत । क) हानिकरः ख) शान्तिः ग) बुद्धिमन्तः घ) अधीन ii) ‘आकर्ण्य’ अस्मिन् अर्थे किं पर्यायपदं गद्यांशे प्रयुक्तम् ? क) कर्मकराः ख) हानिकरः ग) श्रुत्वा घ) विज्ञानम्य	१×३=३

	<p>iii) नवीनतमान् अविष्कारान् अनयोः विशेषणपदं किम् ? क) नवीनतमान् ख) अविष्कारान् ग) अनयोः घ) किम् iv) 'असत्यम्' अस्य विपर्यय गदयांशात् चित्वा लिखत । क) भवति ख) आकर्ण्य ग) सत्यं घ) स्यात्</p>	
	<p>'ख' खण्डः रचनात्मकं कार्यम् (१५ अङ्का)</p>	
प्र. २ :	<p>शुल्क लघुभातरं प्रति लिखिते पत्रे मञ्जूषायां प्रदत्तैः शब्दैः रिक्तस्थानपूर्तिं करूत । (i) ----- आगरा । तिथि २२.०१.२०२१</p> <p>प्रिय (ii) अनुज सोमेश (iii) -----: अहं ----- पत्रं प्राप्तवान् । (vi) ----- परीक्षापरिणामः (v) -----: अस्ति, परं गणितविषये भवता न्यूनाः अङ्काः (vi) ----- इति सखेदं मया अधीतम् । (vii) ----- प्रतिदिनं प्रातः काले उत्थाय गणितस्य (viii) ----- कुरू गणिताध्यापकं (ix) ----- चरणयोः सादरं प्रणामः । च पुनः प्रश्नान् पृच्छ । अभ्यासेन एव सर्वाणि कार्याणि सिध्यन्ति ।</p> <p style="text-align: right;">भवदीयः अग्रजः (x) -----</p> <p>मञ्जूषा : (पित्रो, त्वं, अभ्यासं, छात्रावासतः, अनुजः ह्यः, शोभनः, तव, प्राप्ता, श्रीशः)</p>	$\frac{8}{2} \times 10 = 4$
प्र. ३ :	<p>प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत ।</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>मञ्जूषा : (भवने, प्रीतिभोगः, जना पङ्क्ति व्दये, अनेके भोजनं, कुर्वन्ति, एकः परिवेशयति, सर्वेषाम्, अग्रे, स्थाल्य, मग्नाः जनाव्दयम् आनयतः, पृष्ठे, एकः वृक्षः हरिते पट्टे, उपविष्टाः।)</p> <p style="text-align: center;">अथवा</p> <p>मञ्जूषप्रदत्त शब्दानां साहाय्येन निम्नलिखितं विषयम् अधिकृत्य पञ्चभिः संस्कृतवाक्यैः एकम् अनुच्छेदं लिखत ।</p> <p style="text-align: center;">“मम मातृभूमिः”</p> <p>मञ्जूषा : (अस्माभिः, पोषणम्, स्वर्गादपि, येन केन प्रकारेण, सत्यम्, मातृभूमिः, अहम्, माता, यच्छति, वन्दनीया)</p>	$1 \times 5 = 5$
प्र. ४ :	<p>अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषया अनुवादं लिखत । (केवलं वाक्यपञ्चकम्)</p> <p>i) छात्र विद्यालय जाता है । 1) Student goes to the school ii) मैं परिश्रम करता हूँ । 2) I work hard iii) तुम क्या करते हो ? 3) What do you do? iv) पिता के साथ पुत्र घूमता है । 4) Son roams with the Father v) शिक्षक पाठ पढ़ाते हैं । 5) Teacher teach lessons</p>	$1 \times 5 = 5$

vi)	पक्षियों ने चारो ओर से आकाशमार्ग को प्राप्त कर लिया है ।	6) Birds have gained the sky around them	
vii)	एक ही स्वाभिमानी पक्षी चातक वन में रहता है ।	7) Only one self respecting bird chatak lives in a forest.	
‘ग’ खण्डः अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् (२५ अङ्का)			
प्र.५ :	अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदस्य सन्धिपदं सन्धिच्छेदपदं वा करूत- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)		१×४=४
i)	पश्य पश्य तत् रमणीय भावनम् ।		
ii)	सन्तोषः एव सत् + निधानम् ।		
iii)	राज्ञः स्वेषु गात्रेष्वपि निरासक्तिं विज्ञाय ब्रम्हाण्डं		
iv)	वने मृगाः + चरन्ति ।		
v)	त्वं नर्तनात् + अन्यत् किं जानासि?		
प्र.६ :	अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समासं विग्रह वा प्रदत्तविकल्पेभ्यः चिनुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)		१×४=४
i)	सरस्वती सर्वदा अस्ति । क) सर्वं ददाति इति ग) सर्वं दहति या सा	ख) सर्वं ददाति या सा घ) सर्वं ददातियस्य सः	
ii)	सः शास्त्रापारङ्गतः अस्ति । क) शास्त्रेषु पारङ्गतः ग) शास्त्रात् पारङ्गतः	ख) शास्त्राणाम् पारङ्गतः घ) शास्त्राणाम् पारङ्गतः	
iii)	माता शिशोः मुखम् कमलम् इव दृष्ट्वा हृष्यति । क) मुखकमलः ग) मुखकमला	ख) मुखकमलम् घ) मुखकमलायै	
iv)	‘शरीरस्य विमोक्षणम्’ अस्य कृते एकम् पदम् लिखत । क) शरीरविमोक्षणम् ग) शरीरस्विमोक्षणम्	ख) शरीरेविमोक्षणम् घ) शरीरविमाक्षः।	
v)	राजपुत्राः वानरयूथं पुष्टिं नयन्ति स्म । क) वानरस्य यूथम् ग) वानराणाम् यूथम्	ख) वानराय यूथम् घ) वानरैः यूथम् ।	
प्र.७ :	अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रकृति - प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा उचित उत्तरं विकल्पेभ्यः चिनुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)		१×४=४
i)	पुस्तकानाम् अध्ययनम् करणीयम् । क) कर् + अनीयम् ग) कृ + अनीयर	ख) कृ + अनीयम् घ) कृर् + अनीयर	
ii)	बालकैः गुरुवः नन्तव्याः । क) नम् + तव्यत् ग) नन् + तव्यत्	ख) नम् + तव्याः घ) नम् + तव्य	

ii)	उदयाने सुन्दराः पुष्पाणि सन्ति । क) सुन्दरम् ख) सुन्दरः ग) सुन्दराणि घ) सुन्दरेण	
iii)	क्रोधः न कर्तव्यम् । क) कर्तव्यः ख) कर्तव्या ग) कर्तव्ये घ) कर्तव्ये	
iv)	इदानी त्वं किं कुर्वन्ति ? क) करोमि ख) कुर्मः ग) करोषि घ) करोति	
‘घ’ खण्डः पठितावबोधनम् (३० अङ्का)		
प्र. १२:	अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत । “बहून्यपत्यानि मे सन्तीति सत्यम् । तथाप्यहमेतस्मिन् पुत्रे विशिष्य आत्मवेदनामनुभवामि । यतो हि अयमन्येभ्यो दुर्बलः। सर्वेष्वपत्येषु जननी तुल्यवत्सला एव । तथापि दुर्बल सुते मातुः अभ्यधिका कृपा सहजैव” इति । सुरभिवचनं श्रुत्वा भृशं विस्मितस्याखण्डलस्यापि हृदयमद्रवत्। स च तामेवमसान्त्वयत् ” गच्छ वत्से! सर्वं भद्रं जायेत ।” अचिरादेव चण्डवातेन मेघरवैश्च सह प्रवर्षः समजायत। लोकानां पश्यताम् एव सर्वत्र जलोपप्लवः सञ्जातः। कृषकः हर्षतिरेकेण कर्षणविमुखः सन् वृषभौ नीत्वा गृहमगात् ।	(५)
अ)	एकपदेन उत्तरत । (केवल प्रश्नव्ययम्) i) सर्वेष्वपत्येषु जननी कीदृशी भवति? ii) कुत्र जलोपप्लवः सञ्जातः? iii)कः हर्षति रेकेण कर्षणाविमुखः सम् वृषभौ नीत्वा गृहमगात् ?	$\frac{3}{2} \times 2 = 3$
आ)	पूर्णावाक्येन उत्तरत । (केवल प्रश्नव्ययम्) i) कस्य वचनं श्रुत्वा । भृशं विस्मितस्या खण्डलस्यापि हृदयमद्रवत् ? ii) मातुः अधिका कृपा कस्मिन् भवति ? iii)जननी कीदृशी भवति ?	$1 \times 2 = 2$
इ)	निर्देशानुसार उत्तरत् । (केवल प्रश्नव्ययम्) i) ‘अनुभवामि’ इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ? ii) ‘जनकः’ इति पदस्य विपर्ययपद किम् ? iii)‘एतस्मिन् पुत्रे’ अत्र विशेषण पदं किम् अस्ति ?	$1 \times 2 = 2$
प्र. १३:	अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत । निमित्तमुद्दिश्य हि यः प्रकुप्यति, ध्रुवं स तस्यापगमे प्रसीदति । अकारणद्वेषि मनस्तु यस्य वै, कथं जनस्तं परितोषयिष्यति ॥	(५)
अ)	एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नव्ययम्) i) नरः किम् उद्दिश्य प्रकुप्यति ? ii) नरः कदा प्रसीदति ? iii)नराणां प्रथमः शत्रुः कः ?	$\frac{3}{2} \times 2 = 3$
आ)	पूर्णावाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नव्ययम्) i) यस्य मनुष्यस्य मनः अकारण द्वेषि अस्ति किं सः कदापि परितोषयिष्यति ?	$1 \times 2 = 2$

इ)	ii) कः अकारणव्देषि अस्ति ? iii) कः निमित्तम् उदिद्श्य प्रकुप्यति ? निर्देशानुसार उत्तरत् । (केवल प्रश्नव्दयम्) i) 'यः' पद्यं पद्यांशे कस्मै प्रयुक्तम् ? ii) 'स' इति कर्तृपदस्य क्रियापदं किम् ? iii) श्लोके 'प्रकुप्यति' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?	१×२=२
प्र. १४:	अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत । वानर : (सगर्वम्) अतएव कथयामि यत् अहमेव योग्यः वनराजपदाय । शीघ्रमेव मम राज्यभिषेकाय तत्पराः तत्पराः भवन्तु सर्वे वन्यजीवाः। मयूर : अरे वानर! तूष्णीं भवा। कथं त्वं योग्यः वनराजपदाय? पश्यतु पश्यतु मम शिरसि राजमुकुटमिव शिखां स्थापयता विधात्रा एवाहं पक्षिराजः कृतः, अतः वने निवसन्तं मां वनराजरूपेणापि द्रष्टुं सज्जाः भवन्तु अधुना। यातः कथं कोऽप्यन्यः विधातुः निर्णयम् अन्यथाकर्तुं क्षमः। काक : (सव्यङ्ग्यम्) अरे अहिभुक् । नृत्यातिरिक्तं का तव विशेषता यत् त्वां वनराजपदाय योग्यं मन्यामहे वयम् । मयूर : यतः मम नृत्यं तु प्रकृतेः आराधना । पश्य ! मम पिच्छानामपूर्वं सौंदर्यम् (पिच्छानुद्घाट्य नृत्यमुद्रायां स्थितः सन्) न कोऽपि त्रेलोक्ये मत्सदृशः सुन्दरः । वन्यजन्तूनामुपरि आक्रमणं कर्तारं तु अहं स्वसौन्दर्येण नृत्येन च आकर्षितं कृत्वा नवात् बहिष्करिष्यामि । अतः अहमेव योग्यः वनराजपदाय ।	(५)
अ)	एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नव्दयम्) i) वानरः किं कथयति ? ii) कस्य राज्यभिषेकाय अस्ति ? iii) मयूरस्य शिरसि कां विधात्रा स्थापयति?	$\frac{3}{2} \times 2 = 3$
आ)	पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नव्दयम्) i) मयूरस्य विशेषता का अस्ति ? ii) मयूरः किं कथयति? iii) के आक्रमणं कुर्वन्ति ?	१×२=२
इ)	निर्देशानुसार उत्तरत् । (केवल प्रश्नव्दयम्) i) 'अरण्ये' इत्यर्थे किमं पदं प्रयुक्तम् ? ii) 'मीनान्' इति विशेष्य पदस्य विशेषणपदं किम् ? iii) 'भवन्तु' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?	१×२=२
प्र. १५:	रेखाङ्कित-पदानि आधृत्य प्रश्न निर्माणम् कुरुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) i) उद्याने <u>पक्षिणां</u> कलरवं चेतः प्रसादयति । ii) बुद्धिमती <u>चपेटया</u> पुत्रौ प्रहतवती । iii) <u>सुराधिपः</u> ताम् अपृच्छत् । iv) सिंह वानराभ्यां <u>स्वरक्षायाम्</u> असमर्थः एवासीत् । v) <u>पुत्रं</u> द्रष्टुं सः प्रस्थितः ।	१×४=४

<p>प्र. १६ :</p>	<p>मञ्जूषातः समुचितपदानि चित्वा अधोलिखित श्लोकस्य अन्वयं पूरयतं । सेवितव्यो महावृक्षः फलच्छाया समन्वितः। यदि दैवात् फलं नास्ति छाया केन निवार्यते ॥</p> <p>अन्वय : फलच्छाया समन्वितः (i) ----- सेवितव्यः (ii) ----- यदि फलं (iii) ---- - (वृक्षस्य) (iv) ----- केन निवार्यते । मञ्जूषा : (छाया, महावृक्षः, नास्ति, दैवात्) अथवा मञ्जूषाया : साहाय्येन श्लोकस्य भावार्थे रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पुनः लिखत । अमन्त्रमक्षरं नास्ति, नास्ति मूलमनौधम् । अयोग्यः पुरुषः नास्ति योजकस्तत्र दुर्लभः ॥</p> <p>भावार्थ : अस्मिन् संसारे किञ्चिद् (i) ----- ज्ञानम् (अक्षरम्) न भवति। एवमेव औषधि गुण रहितं वृक्षाणां (ii) ----- अपि न भवति योग्यता रहित जनः (iii) ----- न कथ्यते: तेषां सर्वेषां गुणैः सह (iv) ----- संसारे अतीव दुर्लक्षो भवति । मञ्जूषा : (मूलम्, योजकः, अमन्त्रम्, पुरुषः)</p>	<p>१×४=४</p>
<p>प्र. १७:</p>	<p>अधोलिखित-कथांशं समुचित-क्रमेण लिखत ।</p> <p>i) तेनवित्तेन तत्पुत्रम् महाविद्यालये प्रवेशं दारपायतुं सफलः जातः। ii) तत्र निवसन् अध्ययने संलग्नः समभूत् । iii) पिता पुत्रं दृष्टुं च प्रस्थितः। vi) कश्चन निर्धनः जनः वित्तमुपार्जितवान् । v) सः बसयानं विहाय पदातिरेव प्राचलत् । vi) एकदा तस्य पुत्रः रूग्णः अभवत् । vii) तत् तनयः छात्रावासे वसति स्म । viii) पुत्रस्य रूग्णतामाकर्ष्य सः व्याकुलः सञ्जातः ।</p>	<p>$\frac{1}{2} \times 8 = 4$</p>
<p>प्र. १८ :</p>	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुकुलम् उचितार्थं चिनुत । (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>i) भो <u>वासप</u> ! पुत्रस्य दैन्यं दृष्ट्वा अहं रोदिमि । क) इन्द्रः ख) कृषकः ग) अधिपः घ) गजाननः</p> <p>ii) बहुन्यपत्यानि मे सन्तीति सत्यम् । क) असत्यम् ख) बहनि ग) नृतम् घ) अल्पानि</p> <p>iii) <u>मातुः</u> अधिका कृपा कस्मिन् भवति । क) वत्सला ख) हृदया ग) जननी घ) सहृदया</p> <p>iv) माता <u>कृपार्द्र</u> हृदया भवेत् । क) कृपया आर्द्रम् हृदयम् यस्याः सा ख) कृपा हृदयम् यस्या सा ग) कृपया आद्रे हृदया भवेत् घ) कृपया आद्रस्य हृदया भवेत् ।</p> <p>v) निर्धनः जनः <u>वित्तम्</u> उपार्जितवान् । क) धनम् ख) वैभवम् ग) दैवगतिः घ) सञ्चित्य</p>	<p>१×३=३</p>
	<p>☆☆☆</p>	

BECOME AN ACE IN JEE & NEET

SHIKSHA CLASSES
Believe & Achieve

JEE | NEET | Previsa (8-10)

📞 8625055707 | 8623085707 🌐 shikshaclasses.co.in

M-19, MHADA Colony, Khat Road, Bhandara

Learn with Jaiswal sir